

TOM BLOKDIJK

ELEKTRA

op het stramien van het stuk van Sofokles

DE NIEUWE TONEELBIBLIOTHEEK

De Nieuwe Toneelbibliotheek, Tekst #664
© 2022, Tom Blokdijk
Eerste druk 2022

isbn 978-94-6076-664-0
nur 307

Niets uit deze uitgave mag worden opgevoerd of verveelvoudigd zonder schriftelijke toestemming van de schrijver en De Nieuwe Toneelbibliotheek

No part of this book may be reproduced in any way without written permission from the author and De Nieuwe Toneelbibliotheek

De Nieuwe Toneelbibliotheek bestaat uit

Mara Aronson
Connie Nijman
Ditte Pelgrom
Redacteur
Jona Hoek

Typografie en basis lay-out

Connie Nijman
Printwerk
Hollandridderkerk, Ridderkerk

info@denieuwetoneelbibliotheek.nl
Postadres De Nieuwe Toneelbibliotheek
Willem Beukelsstraat 42 1097 ct Amsterdam

Dit boekje is online te bestellen op:
www.denieuwetoneelbibliotheek.nl

Voor Eva

Personages

klytaimnestra

orestes

pylades

elektra

chrysothemis

proloog

Geprojecteerd

Griekenland, twaalfhonderd voor Christus.

Het koor wordt gevormd door de vijf personages. Ze nemen dié gedeeltes van de tekst voor hun rekening die bij hun figuur past.

koor

Uit alle Griekse steden zijn er schepen vol met mannen, zwaar bewapend, opgevaren naar Euboia, 't eiland rijk aan koeien. Vast van plan zijn ze, die mannen, om op te trekken tegen Troje dat de toegang tot de Zwarte Zee beheerst: om het te veroveren en het te verwoesten en zo vrije doorvaart te verkrijgen tot die kusten, rijk aan voedsel en aan mineralen. Zogenaamd gaan ze alleen daarheen om Helena te halen, de mooiste vrouw ter wereld zeggen ze, getrouwd met Menelaos, vorst van Sparta. Zij is door Paris, een Trojaanse koningszoon, ontvoerd. Geroofd, zegt men. Of vrijwillig met hem meegegaan. Toen ze jong was waren alle Griekse koningszonen smoorverliefd op haar en dongen naar haar hand. Om onderlinge twisten te voorkomen liet haar vader

alle huwelijkskandidaten
zweren om Helena, wanneer
zij één van hen als man gekozen
had maar daarna door een ander
werd geroofd, met zijn allen
terug te brengen naar haar man.
Zij koos Menelaos, de saaiste
van het hele stel. Omdat díe
haar de vrije hand zou laten.

Maar op Euboia werd niet Menelaos
door het leger uitgeroepen tot
de opperlegeraanvoerder,
maar diens broer, de koning van
Mycene, Agamemnon, getrouwd met
Klytaimnestra, zus van Helena.
Omdat Euboia wel vol koeien
stond, maar dat niet genoeg was
om dit enorme leger mee te voeden
– wat ook veel te duur zou zijn -
riep Agamemnon al zijn medevorsten
tot de jacht op, en ging daar zelf in voor.
Hij schoot een prachtig hert. Helaas
een hinde, én één die drachtig was.
Dat wekte de woede op
van Artemis, de altijd licht-
geraakte jachtgodin. Ze eiste
dat de dader, Agamemnon,
zijn oudste dochter, Ifigeneia,
aan haar offeren zou. En als
hij dat niet deed, zou het daar
windstil blijven, moest de vloot
daar eeuwig blijven liggen, kon Troje
niet veroverd worden én verwoest.
Klytaimnestra smeekte hem
hun kind, de onschuld zelf, te sparen,

maar vergeefs. Agamemnon
zelf voltrok het offer. En
de wind stak op, de vloot vertrok.
Tien jaar duurde het voor Troje
viel. En Agamemnon
zegevierend thuiskwam. Daar stond
voor hem een warm bad klaar. Daarin
waste Klytaimnestra zelf
liefdevol en zorgzaam al het
vuil en zweet af van de reis,
én al de ellende van de oorlog,
waarna ze hem de schedel klieft.

*De ruimte wordt getransformeerd tot
het tuinachtige plein voor het paleis van Mycene*

Geprojecteerd

Acht jaar later. Vroeg in de ochtend, het is nog donker.

*Klytaimnestra opent de poort en komt naar buiten,
met een olielamp of een toorts,
en heeft een bos bloemen in haar hand.*

klytaimnestra
Goddank. Apollo is nog niet vertrokken,
heeft nog zijn gouden zonnwagen
de hemelboog niet opgestuurd. Zonder
't zonnelicht ziet Hij nog niets van wat
wij doen; en van wat hij hoort, weet Hij
niet wie of het zegt. Overdag pas
ziet en hoort Hij alles. En laat Hij,
in Delfi, zijn priesters in orakels alles
doorvertellen, aan wie er maar om vraagt.
Nu kan ik onopgemerkt de bomen
en de nachtelijke, fladderende wezens
én de lucht gaan toevertrouwen waar ik

door bezocht wordt in mijn dromen. Steeds
verschijnt daarin mijn echtgenoot die ik
gedood heb, Agamemnon; en mijn kind,
Elektra; en Aigisthos, nu mijn man.
In mijn droom vannacht kwam Agamemnon
thuis, terug uit de dood, liep naar Aigisthos toe,
nam hem met een ruk de scepter af die hij
zelf eens voerde en stak die in de grond, vlak naast
de haard. Er groeide daar direct een jonge stam uit,
die zich breed vertakte, met een bladerweelde
die een schaduw over onze stad Mycene wierp
én ons wijde land er rond omheen. Dat bood
de inwoners verkoeling, maar benam ons juist
het ademen: wij stikten haast, ik en Aigisthos.
Gillend werd ik doornat wakker. Iedereen
kwam aangerend. Ik stelde ze gerust. Maar toen
zij weer sliepen, bleef ik wakker liggen, tot ik
hierheen sloop, de koelte in. Nu Apollo
mij niet ziet, kan ik mezelf – alweer – van binnen
langzaam op gaan bouwen, door hardop uit te spreken, dat het terecht
was dat ik, Klytaimnestra,
't leven heb ontnomen aan mijn man. Volgens 't geldend recht heeft hij,
doordat hij onze dochter heeft gedood, zijn recht op leven toen voorgoed
verspeeld.

Reciterend. Een soort vaak herhaald ritueel.

Artemis, zij eiste, dat hij
mijn oudste dochter offeren zou,
voor het doden van een drachtig dier.
Idioot zo'n zware straf
voor één onnadenkendheid.
En nog idioter: voor het
schenden van de vrouwelijke
vruchtbaarheid een meisje offeren!?
Dat heeft Artemis echt niet
bevolen. Dat kan alleen een man
geweest zijn. Agamemnon zelf

verdroeg het vast niet om zijn zoon
te moeten doden: Orestes,
nog een baby. Maar een dochter...
En als het toch een meisje zijn moest,
waarom dan niet Hermione
geofferd, Menelaos' dochter? Waarom
met haar medelijden hebben?
Dat hij niet had met onze dochter!
Waarom moeten vrouwen boeten
voor wat een man misdrijft?
Is het doden van een dochter
minder erg dan van een zoon?
Koningszónen vechten voor
hun land en dat is goed en groots.
Maar koningsdóchters zijn de hoeders
van het recht, van de moraal;
van de waarheid en de waarden,
waarop de samenleving rust;
van de schoonheid en de veelheid
van de kunsten; én van de
geschiedenis: van wat beschermd
moet worden en behouden.

pauze

Dat geen zoon hem op zou volgen,
was dat het waar hij bang voor was?
Vergat hij soms, dat het mijn diepste
wens was, dat al mijn dochters
koninginnen zouden worden,
en dat zij, als een reeks van parels,
een reeks van Griekse steden zouden
laten schitteren... en gloeien?
Hij wist donders goed wat zij
voor mij betekende, Ifigeneia,
onze schitterendste dochter.

pauze

En hij hield meer van haar dan van

haar zusjes en zij was dol op hem.
Ik smeekte hem, daar op Eubolia's strand,
om haar, de onschuld zelf, te sparen.
'Je hebt aan mij een vrouw
met een smetteloze reputatie',
zei ik. 'Ik ben je trouw en ik
bestuur je huis met grote zorg,
zodat je er door warmte, schoonheid
en behaaglijkheid omringd wordt.
Ik zie toch dat je blij bent als je
thuiskomt, zorgeloos als je er bent,
en gelukkig als je weer vertrekt.
Dus waarom doe je mij dit aan?
Waarom haar offeren? Vertel!
Om Helena aan Menelaos
terug te geven? Mooi is dat:
voor een slechte vrouw betalen
met het leven van je kind,
de meest gehate vrouw loskopen
met je meest geliefde dochter.
En hoe denk jij dat ik me voel
als jij daarginder heldenroem
vergaart, waarschijnlijk jarenlang?
En ik naar haar lege stoel kijk,
haar lege kamer in loop, zitten
ga en huilend eindeloos
herhaal: 'Je eigen vader doodde
jou, mijn kind. Hij deed het zelf,
liet het geen ander doen, sneed
met eigen hand je tere keel door.'
Je snapt toch dat ik, als je terugkomt,
jou samen met je andere dochters
ontvangen zal op de manier
die jij verdient? Denk je soms
dat jij je kinderen mag omhelzen
als je thuiskomt? Geen sprake van.

Geen van hen kijkt jou zelfs aan,
bang dat jij ook hen zult doden.
Heb jij dat wel bedacht? Of niet?
Of telt voor jou alleen het 'vorst zijn'
en het 'legerleider wezen'?
Telt het 'vader zijn' niet mee?
Wees een man, stuur iedereen
naar huis. Dwing mij niet tot vergelding
van jouw misdaad. Bega die dan ook niet!
Niets hielp. Hij was voor geen rede
vatbaar. Vastgegoten zat in hem
de overtuiging dat hij als man
het recht heeft om een meisje, nog niet eens
een vrouw, te doden als hij vindt
dat hij zijn mannelijkheid bewijzen moet.
Als het mij alleen om wraak ging,
mocht ik hem niet doden. Maar om
dat idee van mannelijkheid,
zo achterlijk en zo stupide
en dat al zo veel levens heeft
gekost, met tak en wortel uit
te roeien, was hem doden goed,
moreel verantwoord, gerechtvaardigd.
Zodat elke man zal weten
dat zoiets nooit meer kan. *pauze* Zijn leven
was niet meer waard dan het hare.
Ze heeft zich nu herpakt en legt de bloemen op Agamemnons graf.
Maar ik betwijfel of ik hem
gedood had als hij mij gevraagd had
om hem te vergeven. Ik was
dolblij, toen Helena, mijn zusje
koos voor Menelaos, ik kreeg
zo als man de grootste held
van allemaal, de mooiste, geestigste,
de slimste, dapperste: mijn Agamemnon.
Gaat naar binnen, sluit de poort achter zich.

eerste bedrijf

Eerste scène

Orestes en Pylades op. Orestes is onwillig. Omdat hij niet wil gaan doen wat Pylades wil dat hij doet en hij wat Pylades vertelt allang weet. Pylades controleert of niemand ze ziet komen.

pylades

Dit is nu, Orestes, Mycenes koninklijk paleis waar jij geboren bent. Je zus Elektra sloop door deze poort naar buiten, met jou verstopt onder haar mantel, toen je moeder Klytaimnestra je vader Agamemnon doodde en ook jou, een jochie nog, de keel wou doorsnijden. Dit om te voorkomen dat jij, eenmaal man geworden, je op haar wreken zou, wat nu jouw recht en plicht is.

orestes

Ik weet het, Pylades, mijn vriend. Een oude dienaar van mijn vader bracht mij heimelijk naar Fokis, waar jouw vader, koning Strofios, mijn vaders beste vriend, mij asiel verleende en mij in zijn huis heeft opgenomen. Wij groeiden samen op, wij deelden alles. En jij bent mij dierbaarder dan wie ik ooit heb leren kennen, man of vrouw. Dat wil niet zeggen dat ik jou in alles volg.

pylades

Apollo heeft het je bevolen, om hierheen te gaan.

orestes

En hier ben ik.

pylades

En loopt hier groot gevaar.

Je moeder en haar man, ze willen je vermoorden.

orestes

Dat weet ik. Vóór het licht wordt moeten wij in actie komen. Luister: toen ik in Delfi het orakel vroeg hoe ik te werk moest gaan om wraak te kunnen

nemen op mijn vaders moordenaars, zei

Apollo: niet met een zwaarbewapend leger, maar in mijn eentje, slinks en steels, door ze te mis-leiden. Jij hebt een plan, daar ben ik zeker van.

pylades

Zodra de poort van het paleis geopend wordt, ga ik naar binnen. Niemand kent me hier: ik kwam hier nooit en zag in Fokis nooit bezoekers uit Mycene. Ik stel me aan het koningspaar hier voor als Pheres, zeg dat ik uit Fokis kom, maar in Delfi was, om de daar te houden Spelen te bezoeken, ter ere van de Zonnegod Apollo; dat ik daar samen met Fanotheus was – Mycenes trouwste bondgenoot - die mij opgedragen heeft hier aan 't koningspaar te melden, dat jij – door een noodlottig ongeluk – om het leven bent gekomen: je werd bij de Spelen uit je renwagen geslingerd. Van een andere wagen brak de as, waardoor die afweek van zijn baan, en op jouw wagen botste. Jouw op hol geslagen paarden sleepten je nog ronden mee. *pauze* Je vrienden wilden niet dat jij in vreemde grond begraven werd, jouw lichaam gingen ze met alle eer ver-branden. Daarna brengt een andere bode – *wijst op Orestes* – jouw urn hiernaartoe. *pauze* Is dat goed?

Orestes knikt.

Dan gaan wij eerst je vaders graf bezoeken en daar water, melk en olie over gieten.

Dat zal je de moed verlenen om je taak
succesvol uit te voeren; én om je te reinigen,
bij voorbaat, van het bloed dat je vergieten gaat,
niet uit wraak, maar in opdracht van een god.

orestes

Apollo zei niet meer dan dat mijn moeder straf
verdiende. Eerst wil ik Elektra spreken.

pylades

Straks.

orestes

Ik wil uit haar eigen mond vernemen, waarom
zij mij voor Delfi's Hooggerechtshof heeft gedaagd.

Samen af.

De poort wordt van het slot gedraaid.

Tweede scène

Elektra komt uit de poort. Ze draagt onaanzienlijke kleren van lage kwaliteit.

elektra

reciterend. Een soort vaak herhaald ritueel.

Dag dageraad, dag helder, roze
licht, dag zuivere, lichte lucht
die ons laat ademen en leven.
Hoe vaak hebben jullie niet
mijn gejammer en geklaag
aan moeten horen. Ik kan me echt niet
neerleggen bij wat mijn vader Agamemnon
overkwam. Hij werd niet door de
bloedbezeten oorlogsgod
eervol, maar dodelijk getroffen
in een ver vreemd land. Nee,
hem werd, weer thuis, als welkomstgroet,
zittend in een warm bad,
met een bijl het hoofd gekliefd,
als een eik door houthakkers,
maar dan door mijn moeder en
de man die zij haar bed en lichaam
ter beschikking had gesteld.
Niemand die daarover nu nog
treurt en klaagt, helaas. Ik, Elektra,
ben de enige die, 's nachts in mijn
bed, wanneer ik door mijn raam
deze fonkelende sterren
aan de hemel zie, niet met
treuren en met klagen ophoud.
En die 's morgens, als ik de kans krijg,
hier voor mijn vaders poort en huis
rozerood de nieuwe dag
zie opkomen, mijn stem op laat

klimmen en weer dalen, zoals een
nachtegaal haar dode jong
bejammert. Overdag belet
mijn moeder me mijn stem te laten
klinken. Dat doet ze niet met woorden,
die doen me niks, maar met grof
geweld: ze stuurt een lijfwacht op me
af. En als haar man zo nu
en dan niet weg was, zou ik 's ochtends
zelfs de kans niet krijgen om
hier voor de poort mijn hart te luchten.

Godinnen van de wraak, jullie
die niet weggijken als iemand
rechteloos zijn vrouw doodt of
een vrouw haar man, zorg dat mijn broer
hier terugkomt, snel, om zich te wreken
op degenen die mijn vader
doodden: mijn moeder en die man.
Gek word ik van ellende en
verdriet, 'k bezwijk onder de last
van mijn pijn en mijn verlies.
Ik heb geen man, ik heb geen kind.
Tja, welke koningszoon zou
mij ook ten huwelijk vragen, mij,
de meest gehate dochter van de
moeder die haar man vermoordde.
Inderdaad, áls er ooit
een man opduikt die met mij trouwen
wil, nooit word ik een kalme,
welbezonnen vrouw waarbij hij
rust vindt. Evenwichtigheid,
dat zit er voor mij niet in.

De dag dat hij – mijn vader – uit wellust
werd vermoord, haat ik meer

dan alle andere die ik heb
doorstaan. Ook mijn leven hebben ze
verwoest, die twee, ontstolen, dood-
gedrukt. Zij leven hier in vrede
erop los, onbedreigd
en zonder schaamte, in weelde en
genot. Gehoorzaamd! Geëerbiedigd!
En die verloedering moet ik
maar aanzien! Aigisthos zit daar op de
troon waarop eens mijn vader
zetelde; draagt diens konings-
mantel; ligt in mijn vaders bed
met mijn liederlijke moeder.
Zij lacht om wat ze heeft gedaan,
herdenkt de dag zelfs dat zij hem
zijn schedel kliefde met danspartijen,
groots; uitzinnig, keihard zingend.
Wegrennen mag ik niet en als ik
huilen moet, gaat ze tekeer:
'Jij strontvervelend stom stuk vreten,
jij huilebalk, omdat je pappie
dood is, al jaren-, eeuwenlang.
Ik wou dat je crepeerde en
de goden van de onderwereld
jou nooit meer toestaan op te houden
met dat eeuwige gelamenteer.
Zodat jij een hekel aan
jezelf krijgt, voor eeuwig en altijd.'
Zo keft die teef. En die stoere
man van haar staat erbij
te grijnzen, spoort haar zelfs aan.

En ik maar wachten tot Orestes
komt en een einde maakt
aan mijn ellende. Ik weet niet hoeveel
keer ik iemand heimelijk naar hem

toegestuurd heb met een vraag,
een schreeuw om hulp, maar steeds kreeg ik
als antwoord dat hij zeker kwam,
maar nog niet wist hoe het aan
te pakken. Steeds boorde hij met zijn
geaard al mijn hoop de grond in,
terwijl ik h m toch indertijd
zonder aarzeling gered heb.
Me misdragen, dat is wat mij rest.

Derde scène

Chrysothemis op. Legt ergens onopvallend een bos bloemen neer.

elektra

Chrysothemis! Wat doet mijn zus zo vroeg hier buiten? Gekapt, gekleed en opgemaakt! Ga je op reis?

chrysothemis

Aigisthos is niet thuis, ik wist dat ik je hier kon vinden. Vroeg in de morgen klaag je hier het best.

elektra

En jij komt mij gezelschap houden. Eindelijk!

chrysothemis

Mijn haat is echt niet minder dan de jouwe. Als ik dacht dat klagen, schelden, tieren iets aan onze situatie zou veranderen, deed ik in volle overtuiging en van ganser harte met je mee. Maar de enige die wij met onze woorden treffen, zijn wij zelf, helaas.

elektra

Dus schaam jij je niet je vader te verraden en te heulen met die geile moordenaars. En als ik een listig plan heb uitgedacht om met ze af te rekenen, help jij mij niet, je slaagt er zelfs in om dat elke keer weer te verhinderen. Zo voeg je aan je lauwheid lafheid toe. Ja, zelfs collaboratie met de vijand. Wat zou ik winnen als ik me gedroeg als jij? Jij zégt dat je ze haat, maar gaat liefjes lachend onbekommerd om met je vaders moordenaars. Ik leef. Wel slecht, maar ik kwel ze zo, dat ze nooit één nacht gelukkig, diep en rustig slapen.

En dat schenkt mij voldoening, diep en mateloos.
Ik hoef de weelde niet, waarin jij leeft: de rijk
gedekte tafels, de kleren, schitterend van eenvoud,
je reisjes... feesten bij de andere koningshuizen...

chrysothemis

Ik weet, Elektra, dat je geen idee hebt waarom ik
de nabijheid van die twee verdraag én mij
jouw neerbuigendheid en minachting laat wel-
gevallen. Je bent zo aan je woede en je wrok
gehecht, dat jij je nooit hebt afgevraagd waarom
ik me dwing tot deze gelijkmatigheid. *pauze*

Ik wil het ideaal verwezenlijken dat mijn
moeder zich gesteld had voor alle drie haar dochters, maar dat ze zelf
verraden heeft. Vaak heb ik haar afgeluisterd als ze in paniek was of
van streek, en steeds opnieuw herhaalde wat vader
haar had aangedaan doordat hij onze zus
Ifigeneia heeft geofferd. Zij wilde dat wij
koninginnen werden en een reeks aan Griekse
steden zouden laten schitteren als parels,
als hoeders van de pijlers waar de samenleving
op berust: het recht en de moraal; de waarheid
en saamhorigheid; de kennis en de kunsten;
de arbeidzaamheid, de handel; de geschiedenis
en het besef van wat je kwijt moet en wat je moet behouden. Zo'n
koningin, dat wil ik worden.

Ik ken mijn stad, ik ken Mycene. Ik kom op elke
plek waar inzichten ontwikkeld worden,
uitvindingen gedaan, vaardigheden worden
doorgegeven, bedacht wordt hoe je fouten kunt
herstellen, een proces op gang kunt brengen om
vastgeroeste denkpatronen te doorbreken,
gewoontes en gebruiken te veranderen.

Op mijn 'reisjes' ga ik ongemerkt op zoek
naar al wat nieuw is en verrassend en als ik iets
ontdek dat wij hier goed gebruiken kunnen,

zoek ik bij mijn terugkeer hier de mensen op die daar iets mee hebben en stuur ze daar naartoe. Dat Mycene bruist, komt voor een deel door mij. En ja, ik ga ook bij die vorstenhuizen op bezoek. Ondanks wat mijn moeder en die man hebben gedaan, word ik daar behandeld als prinses. Ooit komt het moment, dat een prins beseft dat ik het waard ben koningin te worden en, desnoods gewapend, mijn bruidsschat op zal eisen. *pauze* Dit had ik je niet verteld, als het niet misschien de laatste keer is dat dat kan. Er dreigt jou iets verschrikkelijks te overkomen en daarom ben ik naar je toe gekomen. Die twee, ze zijn van plan, als je niet stopt met jammeren en gillen, je ergens ver weg in een kelder op te sluiten, waar de zon niet komt en waar geen mens je hoort.

elektra

En wanneer gaan ze dat doen?

chrysothemis

Zodra Aigisthos thuiskomt.

elektra

Laat dat dan maar gauw gebeuren.

chrysothemis

Ben je gek? Waarom?

elektra

Dan ben ik eindelijk van ze verlost.

chrysothemis

Maar nu

leef je nog. Is dat je helemaal niks waard?

elektra

Vind jij dat ik degenen waar ik echt van houd moet laten vallen?

chrysothemis

Zo kom je zelf ten val.

elektra

Dat moet dan maar.

chrysothemis

Dus jij bent niet voor rede vatbaar.

elektra

Jij noemt jezelf redelijk? Ik noem het hersenloos.

chrysothemis

En jij maar wachten op die broer van ons, Orestes.

Die is, weet ik toevallig, niet van plan hierheen te komen en dat tweetal te vermoorden. Je wacht vergeefs, helaas.

elektra

Daarom heb ik ook hem gedaagd voor Apollo's Hooggerechtshof. Misschien krijgt dat gedaan wat mij niet lukt: dat het hem dwingt om zich te wreken op mijn moeder.

chrysothemis

En? Het resultaat? Gelukt?

elektra

Het Strafhof is geheim. Maar Orestes is in Delfi. Hij doet aan de Spelen voor Apollo mee. Twee gouden lauwerkransen heeft hij al gewonnen, met speerwerpen en zwaardvechten.

chrysothemis

Dan ga ik maar doen wat mij is opgedragen.
pakt de bloemen die ze ergens neergelegd heeft

elektra
Die bloemen die je pakt, zijn dat soms offergaven?

chrysothemis
Moeder vroeg me die op vaders graf te leggen.

elektra
Voor de man die zij het allermeeste haat?

chrysothemis
En die zij de schedel ingeslagen heeft, ja.

elektra
Heeft zij dat zelf bedacht? Heeft iemand daarop
aangedrongen? Is er iets met haar gebeurd?

chrysothemis
Een nachtmerrie. Heb je haar niet horen gillen?

elektra
Alle goden in de hemel! 't Is zover.

chrysothemis
Put jij uit zoiets nieuwe moed?

elektra
Schiet op! Vertel!

chrysothemis
Ze zeggen dat ze vader zag, die terugkwam
uit de dood, in de troonzaal waar zij zaten.
Hij loopt op Aigisthos af, rukt hem diens scepter,
eigenlijk de zijne, uit zijn hand en plant die

in de haard. Meteen ontspruit daaruit een flinke tak met heel veel twijgen en een bladerweelde, die de hele stad Mycene overschaduwet.

Meer weet ik niet.

Elektra wil het uitschreeuwen.

Beheers je! Alsjeblieft! Elektra, doe nou niet wéér iets stoms. Ik ga je echt niet helpen.

elektra

Lieve zuster, wees gerust. Maar die bloemen mogen nooit zijn graf bereiken. Het zou een schande zijn, een wandaad, goddeloos. Vertrap ze. Gooi ze in het water. Of begraaf ze, ergens ver weg. Knip wat punten van je haar en van het mijne en leg die daar neer.

doet haar riem af Mét deze leren riem,

ruw en onversierd, en een ijzeren gesp. *geeft die*

Vraag vader dringend ons te helpen en Orestes naar ons toe te sturen en hem de kracht te geven ongedeerd dat vuige tweetal te vernietigen.

chrysothemis

Dat doe ik. Hierover mag en kan geen twist ontstaan tussen ons tweeën. Maar zwijg in alle talen over wat ik deed. Als je het doorvertelt, zal dat het grote bouwwerk van mijn leven in doen storten.

haalt een dolk tevoorschijn, snijdt een lok van Elektra's haar gaat af

tweede bedrijf

Eerste scène

elektra

*reciterend en daarbij bewegend,
per drie regels geheel anders*

Als aan de daders in een droom
zo'n duidelijk teken wordt gegeven,
moet dat wel in vervulling gaan.
Nu gaat gebeuren waar ik al
zo lang op hoop, sinds hun geilheid
deze twee – er ging geen bruiloft
aan vooraf – een bloedig huwelijks-
bed in dreef. Nu wordt er recht
gedaan. De zege is aan ons.

klytaimnestra *op*

heeft haar wel gezien, maar niet verstaan

Ik dacht het al. Dat loopt hier weer rond te springen. Aigisthos zorgt er
altijd voor dat jij het huis niet uitkomt om ons te belasteren, maar hij is er
even niet of daar ga je weer,
trekt je van mij niets aan en verkondigt overal
hoe verschrikkelijk wij zijn en wat wij jou
zogenaamd hebben misdaan. Dat ik je vader
heb gedood, dat geef ik toe, maar deed dat niet
alleen. Ik was het werktuig van het recht, dat hoef
ik jou niet nog eens uit te leggen, maar het recht
kan jou niets schelen, jij hebt je eigen recht. Dat geldt, helaas voor jou,
voor jou alleen. Hier in Mycene is geen wet die jouw zogenaamd gelijk
bevestigt.

elektra

O. Hier is geen wet die je verbiedt je eigen

man te doden én jou bestraft als jij dat doet.
Als dat zo is, dan komt dat doordat niemand hier
zich voor kon stellen dat iemand zo gewetenloos
zou zijn om zoiets te doen en dan zich te onttrekken aan de straf die
daar sinds mensenheugenis op staat: de dood. Maar u beiden hebt de
macht om zo'n wet in te voeren, met terugwerkende kracht. Toch?

klytaimnestra

Wat jij zegt over het doden van je man,
geldt ook voor het doden van je eigen dochter.
Kon mijn dode dochtertje nog spreken, dan zou
ze het in alles met me eens zijn. Ik gaf mijn man
de straf die daar sinds mensenheugenis op staat.

elektra

En dat gaf jou het recht om ook je kleine zoontje
te vermoorden, wat ik maar net voorkomen kon.
En om, lang voor je vader doodde, je huwelijksbed
te delen met Aigisthos, van hem bastaardkinderen
te krijgen en je kinderen uit je wettig huwelijk
te misdelen en als uitschot te behandelen.
Je verdient alleen al daarvoor levenslang.

klytaimnestra

Het kan me niet meer schelen wat je zegt. Jij
beschouwt me niet meer als je moeder, denkt dat ik jou niet als mijn
kind zie, alleen als onderdaan.

elektra

Zodat jij mij op kunt sluiten in een onder-
aardse kerker, zoals jullie doen met al je
tegenstanders. Maar helaas, ik ben geen onder-
daan. Ik ben en blijf een koningskind, voor altijd.

stilte

Tweede scène

pylades *op*

Dames, mag ik, een vreemdeling, u vragen, of dit het paleis is van Aigisthos, koning van Mycene.

klytaimnestra

Ja, dat is het.

pylades

kijkt haar lang aan Ik zie hier verder niemand, maar u draagt koninklijke attributen. Bent u, ook al is hier maar één dienstmeid, soms Klytaimnestra, koningin van Argos en de stad Mycene?

klytaimnestra

Ja, dat ben ik.

pylades

Ik groet u, Hoogheid. Een vriend van u en van Aigisthos, stuurt mij met nieuws naar u dat hij voor u verheugend vindt, maar dat begrijp ik niet.

klytaimnestra

Goed. Vertel me eerst wie jou naar ons gestuurd heeft.

pylades

Graag, mevrouw. Een man uit Fokis, Fanotheus.

klytaimnestra

Een goede vriend. Hem kunnen we gerust vertrouwen. Wat vroeg hij aan u om ons te komen melden?

pylades

Hij vroeg mij om u, zonder plichtplegingen en onverbloemd te zeggen,

dat uw zoon Orestes dood is.

elektra

Nee! Nee! Dat niet. O, het is afgelopen met me.

klytaimnestra

enorm opgelucht, maar ook diep geraakt

Let niet op haar. Zij jammert altijd, dag en nacht.

Vertel me waar en hoe hij aan zijn einde kwam.

pylades

Wij bezochten Delfi, Fanotheus en ik,

voor de Spelen, die daar ter ere van Apollo

elk jaar gehouden worden. Toen het eerste nummer

aangekondigd werd, een wedloop, zagen wij

een jonge kerel naar de startplaats komen, stralend,

zonder eigenwaan. Toen het startsein klonk,

schoot hij vooruit. Na afloop werd er omgeroepen:

'De man van Argos heeft gewonnen: Orestes, zoon

van Agamemnon, die het leger leidde dat naar

Troje trok.' Ook op andere afstanden

behaalde hij de overwinning, en de gouden

lauwerkrans ontging hem evenmin bij het

speerwerpen, én bij het zwaardvechten.

De dag erna trad hij wéér aan: bij de vierspan-

wagenrennen. Er waren er wel tien. Bij het

schetteren van de trompetten gingen zij

van start: zij vlogen ervandoor. Ronde na ronde

gaven ze elkaar maar weinig toe, tot bij het zesde keerpunt één van

vierspannen op hol slaat,

op een andere wagen botst, die opzij schuift,

daar rijdt een derde weer op in en in een mum

van tijd ligt heel de baan bezaaid met wrakken, spartelende paarden en

gewonde wagenmenners.

Enkel de Athener, die reageerde snel, ontwijkt de chaos, en racet

verder. Maar met Orestes in zijn spoor. Het wordt een tweestrijd. Tot in

een bocht een leidsel breekt van de Athener, een van zijn paarden van zijn baan afwijkt, zijn wagen zo de zuil raakt, dwars slaat, en op de wagen van Orestes knalt. Daardoor breekt diéns as doormidden, zakt zijn wagen door, raakt hij in het tuig verstrikt en slaat hij overboord. Om de renbaan stijgt uit het publiek een schreeuw van schrik en afschuw op. Orestes' paarden rennen door, slepen hem achter zich aan, je ziet nu eens zijn benen door het stof verschijnen, dan zijn hoofd erbovenuit, tot een grote groep van stalknechten zijn paarden tegen weet te houden. Zijn lichaam is zo gruwelijk verminkt, ook zijn gezicht, dat niemand van zijn vrienden hem herkent. *pauze* Omdat zij hem niet in vreemde grond begraven wilden, besloten zij zijn lichaam te verbranden. Een bode van het stadsbestuur van Delfi brengt zijn as naar hier, naar zijn land van herkomst, waar hij als man, begreep ik later, nooit geweest is. U kunt hem bij gaan zetten in zijn vaders graf.

pauze

klytaimnestra

Moet ik hier blij mee wezen? Omdat ik niet meer voor mijn leven hoef te vrezen nu mijn zoon dood is?

pylades

Ik had me erop voorbereid dat u mijn boodschap vrolijk stemmen zou. Ik heb mij dus vergist.

klytaimnestra

Een moeder kan haar kind niet haten, zelfs al keert dat kind zich tegen haar, trapt het op haar hart, dreigt het steeds haar van het leven te beroven, zodat ze nooit, geen dag, geen nacht, kan genieten van een diepe, zorgeloze geheel en al ontspannen slaap. Mijn leven kan uiteindelijk beginnen.

elektra

Door uiteindelijk mijn leven te beëindigen.

pylades

Nu ik mijn taak vervuld heb, wil ik graag afscheid nemen.

klytaimnestra

Nee, nee, nog niet. Ik zou me vreselijk schamen als mijn goede vriend die jou naar mij toe stuurde zou vernemen dat ik jou niet vorstelijk onthaald heb en geen geriefelijke slaappleats aangeboden. Kom binnen en ga zitten. Vertel me hoe het met Fanotheus gaat. Maakt die vreselijke vorst van Fokis, Strofios, hem nog steeds het leven zuur?

Klytaimnestra en Pylades samen af.

Derde scène

elektra

na een pauze

Orestes dood. Ik smokkelde hem weg uit dit paleis, een joch nog, om hem te redden uit de klauwen van zijn weerzinwekkend wrede moeder die hem wurgen wilde. Voor hij zich op haar kon wreken omdat zij zijn vader doodde, sterft hij op zo'n belachelijke, stomme wijze. Eerloos. Zinloos. Mijn lieve, kleine broertje. Uit mijn ogen druppelen mijn tranen. Mijn laatste restje hoop vervloog. Er wacht mij nu een slavenleven. En als ik me verzet, ze laat weten wat ik van ze denk, dan wachten me zelfs lijfstraffen, of erger: opgesloten worden in een onderaardse kerker. Dit is de genadeslag. Het is afgelopen met me. Of zal ik vannacht, in het donker, stiekem op haar troon gaan zitten in mijn allermooiste kleren en mijn polsen opensnijden? Nee, dan zijn ze dolgelukkig, zijn ze eindelijk van me af. Het enige wat ik kan doen is geen woord meer zeggen, nooit. Zitten, staren, huilen, zwijgen: ze jaar voor jaar zo te vermanen, ze jaar voor jaar zo aan te klagen.

derde bedrijf

Eerste scène

chrysothemis

komt oprennen. Stopt voor Elektra.

Hijgend, maar fluisterend

Ik heb goed nieuws, Elektra, allerliefste zus.

Orestes is gekomen. Hier. Ik weet het zeker.

elektra

Je weet het zeker, zeg je? Zo! Nou, vertel,

van wie heb je dit verhaal gehoord, dat jij

dat zo grif gelooft?

chrysothemis

Van mijzelf. Ik zag

het bewijs met eigen ogen. Luister nou!

elektra

Als je het zo zeker weet! Vertel het maar.

chrysothemis

Ik kwam bij vaders graf en zag duidelijk

dat er nog maar pas melk overheen gegoten

was. En een krans van vers geplukte bloemen

die in deze maanden bloeien lag er omheen.

Er was niemand in de buurt, ik ging dichter

bij het graf staan, en zie aan de rand plukjes

haar, nog niet verwaaid. Wie anders dan hij

kan dat hebben gedaan? Ik deed het niet, jij vast

ook niet, je krijgt de kans niet. Moeder dan? Kan ik

me niet voorstellen. Weg met die somberheid.

elektra

Doe niet zo onnozel. Zojuist kwam het bericht dat Orestes, bij een ongeluk in Delfi bij de wagenrennen omgekomen is.

chrysothemis

na een pauze, vechtend om zich te beheersen

Gruwelijk. Ontzettend. Van wie kwam dat bericht?

elektra

Van iemand die erbij was, die het zelf gezien had.

chrysothemis

Wie dan? Waar is die dan?

elektra

Binnen. Door haar hartelijk verwelkomd, gezeten aan een rijk voorziene tafel.

pauze

chrysothemis

En ik kwam hierheen gerend, niets vermoedend, blij dat ik jou dit goede nieuws vertellen kon.

pauze

Alles is juist erger nu. En die giften op het graf, wie heeft die dan neergelegd?

elektra

Ik ken nog heel wat vrouwen die aan onze kant staan. Misschien heeft één van hen zijn graf die eer bewezen. Maar als jij op mij vertrouwt, maken wij een einde aan de uitzichtloosheid waar wij nu in zitten.

chrysothemis

Gaan wij Orestes samen uit de dood opwekken?

elektra

Denk je dat ik nu al gek geworden ben?

chrysothemis

Wat wil je dan dat wij gaan doen. Ik zal je helpen.

elektra

Niemand zal ons komen helpen, alleen wij tweeën zijn nog over om ons te bevrijden van

de tirannie die voor altijd ons het hart verscheurt.

Ik heb een manier bedacht waarop wij samen Aigisthos om het leven kunnen brengen.

Wees niet bang dat dit ten koste van je goede naam zal gaan. In heel Griekenland zal je

bewonderd worden om je moed, je onafhankelijk-

heid, als verdedigster van alle waarden waarvoor wij Grieken staan. Als

ze ons zien, dan zullen zij steeds zeggen: 'Daar zijn die twee zusters, de redders van hun vaders Huis, net zo dapper, roem-vol, zegerijk als

Agamemnon ooit voor Troje.'

chrysothemis

Wat denk je nou, twee vrouwen die de moord beramen op de zwaarst bewaakte, best bewapende,

langst getrainde, meest beroemde militair van Argos? Geloof je zelf dat zoiets ons zal lukken?

Hem verwonden, dat misschien. Maar hij is al zo vaak in de strijd gewond geraakt, dat doet hem niks. Hij grijpt je met zijn grote handen bij

je slanke hals en tilt je op en knijpt en knijpt en knijpt. En jij maar met je armen zwaaien en je benen trappen, totdat je als een slappe vaatdoek

in zijn hand hangt en hij je lachend in een hoek gooit. Jij hoopt waarschijnlijk zelf gedood te worden, om zo hun schande nóg meer te

vergroten. Doe maar. Ik doe niet mee. Wel beloof ik je dat ik je plannen niet verraden zal, je woorden op zal sluiten in mijn hart, de herinnering

eraan verzegelen, zodat die heel mijn leven

niet actief kan worden. *pauze* Je zegt dus niets?

pauze

Je zet dus door? Dan ga ik weg. Het huis uit. En

de stad. Op reis. En ik vertel je niet waarheen.
Ik hoef niet te weten wat er hier gebeurt.

elektra

Ga gerust. Waar je heen gaat hoef ik niet
te weten. Je hoort toch wel wat er hier gebeurt.
pauze Ik zal je missen.

chrysothemis

Ja. Ik jou ook. Maar toch.

af

elektra

Nu ben ik alleen. Door de generaties
heen, is dit Huis van Tantalos en Atreus
aangevreten en verpest door moord en schuld.
Die schuld moet ik toch delgen. Ik wil, ik kan niet anders.

Ze gaat ergens zitten. Kruipt in elkaar.

Tweede scène

orestes

op, met de urn Eindelijk is ze alleen.

elektra

heeft hem gehoord.

Wie? Wie zoek je?

orestes

Mag ik u vragen, weet u waar Aigisthos woont?
Ze hebben me gezegd dat ik dat hier moest vragen.

elektra

Hij woont hier. Dit is het paleis van koning
Agamemnon, de veroveraar van Troje,
die hier bij zijn thuiskomst gruwelijk vermoord
is. En wie bent u, waar komt u vandaan?

orestes

Eigenlijk uit Fokis. Maar nu met een boodschap van de vorst van Delfi,
over Agamemnons zoon
Orestes. Die naam zult u vermoedelijk wel kennen.

elektra

Toch niet om het bewijs te leveren van het
rampzalige bericht dat wij al eerder kregen.

orestes

Dat Orestes om het leven is gekomen
wist u dus al. Hierin – *de urn* – zit zijn as. In Delfi vroeg men mij om die
te overhandigen,
hier, aan Klytaimnestra, de moeder van Orestes.

elektra

Dus het is waar. Er is geen twijfel mogelijk.

begint te huilen

orestes

Huilt u om Orestes' lot? Het is niet anders.

elektra

Zijn dood is mijn ondergang. Nu heb ik
geen leven meer. Mag ik die urn?

als Orestes aarzelt

Heel even maar.

Orestes geeft hem haar.

elektra

huilt nu nog harder. Hijgend op haar snikken

Orestes,

ik hield van je,

meer dan iedereen.

Dit is er over

van de jongen

die ik redde

uit de klauwen

van zijn moeder,

die ik het huis uit

smokkelde

en liet brengen

naar het verre,

veel te verre,

Fokis.

Was ik maar

daarvóór vermoord,

dan was jij

toen al gedood,

en begraven

hier in je vaders graf.

Arme jongen,

al mijn zorgen
helemaal voor niets.
Gek van vreugde
sprong ze op,
het moedermonster,
toen ze hoorde
van het ongeluk,
dat jou doodde.
Liefste broer,
maak gauw plaats
in deze urn
voor mij, je zus.
Je was altijd
meer mijn kind
dan van moeder.

orestes
tranen lopen over zijn wangen
Dus jij bent Elektra!

elektra
Waarom moet jij huilen?

orestes
Kan Elektra, een
prinses, er zo uitzien?

elektra
Dat is niet mijn keus.

orestes
Dat is jou onwaardig.

elektra
En ú trekt zich dat aan,
een vreemdeling uit Fokis.

orestes

Verstoten, veronachtzaamd, niet getrouwd?

elektra

U houdt mij beslist voor iemand anders.

orestes

Voor een prinses toch extra gruwelijk!?

elektra

U kent me niet. Vanwaar dit medelijden?

orestes

Ik wist weinig van je pijn en je ellende.

elektra

En hoe ging u zich dat realiseren?

orestes

Ik zag de pijn van jouw vernedering.

elektra

U weet geen kwart van wat ik al doorsta.

orestes

Wat voor ergs moet jij dan meer verduren?

elektra

Dat ik met moordenaars moet samenleven.

orestes

Wie hebben zij vermoord? Hoe weet je dat?

elektra

Wie? Mijn vader. En ik was erbij.

Zij maakten mij daarna tot hun slavin.

orestes

Wie was er zo ongenadig wreed?

elektra

Mijn moeder, maar een moeder was zij nooit.

orestes

Mishandelt zij je? Of wat doet ze dan?

elektra

Ze schrijven me de wet voor, zij en haar man.
Bepalen wat ik krijg, of moet laten staan.
Een werkster in mijn vaders huis ben ik.
In deze kleren, schamel, sjofel, stroop ik
de tafels af als iedereen gegeten heeft.

orestes

Ik kan het niet aanzien, jouw ellende.

elektra

U bent de allereerste die dit voelt.

orestes

Ja, ik voel dezelfde pijn als jij.

elektra

Echt? Waar komt u vandaan? Zijn
wij dan familieleden van elkaar?

orestes

Ik vertel je alles, maar geef mij die urn.

elektra

Vraag dat niet. Het liefste dat ik heb!

orestes

Nee, die urn is niet voor jou bedoeld.

elektra

Mag ik de as niet van mijn broer Orestes?

orestes

Het is zijn as niet, dat moest je moeder denken.

elektra

Maar waar ligt hij dan begraven?

orestes

Nergens.

Je begraaft toch niemand die nog leeft?

elektra

Orestes leeft? Maar waar is hij dan?

orestes

Hier. Wees stil!

elektra

Hij is... Jij? Orestes?

orestes

Kijk maar. Dit is vaders zegelring.

Stil! Als je schreeuwt, verraad je mij.

elektra

Ik word krankzinnig. Is het echt?

Eerst dood en nu weer levend? Nee.

orestes

Jawel. Het was een list. Om ongemerkt
het huis hier in te komen.

elektra

zet de urn neer

Kom in mijn armen.

Dat gebeurt. Elektra huilt. Orestes ziet dat.

elektra

lacht Vreugdetranen. Je bent gekomen. Eindelijk.

orestes

Eindelijk. Maar hou je mond je erover.

elektra

Ik zwijgen? Gillen wil ik. Niemand heeft
het recht me te beletten om het uit te
schreeuwen. Jij kwam toen er geen hoop meer was!

orestes

Stil! Laat je niet overweldigen door
je geluk. Iemand binnen kan het horen.

elektra

Voor die vrouw daarbinnen ben ik niet meer
bang. En die man, die is niet thuis.

orestes

Ook vrouwen kunnen heel gevaarlijk zijn.
Die vrouw daarbinnen doodde wel je vader.

Als Elektra iets wil zeggen

'k Hoef nu nog niet tot in details te weten
hoe moeder zich misdraagt en Aigisthos
ons rechtmatig erfgoed erdoorheen jaagt.
Beheers je. En luister goed naar wat ik je
ga zeggen. Ook als dat iets is, wat je
eigenlijk niet horen wilt. Begin dan

niet te krijzen. Vertel me eerst, waarom jij mij voor Apollo's Hooggerechtshof hebt gedaagd.

elektra

is verbijsterd, woedend en verstard. Na een pauze

Ik hoef jou niet uit te leggen waarom vaders dood gewroken moet. Alleen, ik kon en kan het zelf niet. Ze zijn doodsbang voor jou, dus laten zij zich zwaar bewaken. Alleen een legermacht kan ze verslaan. Soms kreeg ik de kans om iemand die ik kon vertrouwen naar jou toe te sturen. Ik verbood ze te vertellen wat voor leven ik moest leiden. Steeds kreeg ik als antwoord dat je, man geworden, komen zou, en zou doen wat ik verwachtte. Maar je wérd man en kwam niet. Telkens weer hetzelfde antwoord, dat je mettertijd zou komen. Tot mijn lot zo lamentabel werd, dat ik me dagelijks afvroeg of ik een einde aan mijn leven maken zou. Opeens bedacht ik dat ik mij ook tot het Strafhof van Apollo wenden kon.

orestes

Ik begrijp dat je wanhopig was, teleurgesteld en woedend. Ik zal je vertellen wat de reden was waarom ik, man geworden, toch niet kwam. Ik begon al lang daarvoor te aarzelen of ik moeder en haar man wel doden moest. En, ouder wordend, werd die twijfel bij mij alsmaar sterker. Wij mensen, wij gedragen ons zoals degenen zich gedroegen die ons zijn voorgegaan: onze ouders, onze voorouders. En zoals de andere mensen zich gedragen. Zonder na te denken nemen wij hun inzichten, hun wetten, hun gewoontes over. Zonder ons zelfs af te vragen waardoor die ontstonden, of ze nog wel zinvol zijn, of we er niet net zo goed mee kunnen stoppen. Of het anders aanpakken. Het geslacht

van Tantalos en Atreus, waaruit wij beiden stammen, bestaat al generaties uit alleen maar moordenaars. Het idee die smerige traditie voort te zetten kwam mij steeds afkeuringswaardiger, steeds walgelijker, steeds misdadiger, ja schofteriger voor. Ik wil het niet, Elektra. We moeten ophouden met onze wrok te koesteren, onze wraakgevoelens. Ik wil moeder en die man niet doden. Zelf had ik al eens bedacht of ik de zaak misschien niet aan Apollo's Hooggerechtshof voor moest leggen. Toen jij mij daarvoor daagde, besloot ik ook meteen te gaan. Meedoen aan de Spelen van Apollo was mijn dekmantel. Het Strafhof is geheim, maar het besloot direct. Ja, zij zijn schuldig.

*Je ziet de jubel in Elektra openbreken. Ondertussen
En ze verdienen straf.*

Op het moment dat Elektra op het punt staat uit te breken in gejuich, klemt Orestes zijn hand stevig om haar mond en neemt hij haar met zijn andere in een houdgreep.

orestes

luid Maar... het is aan mij om te bepalen welke straf ze krijgen. Ik zweer dat ik je zal bevrijden uit dit walgelijk bestaan.

Elektra ontspant enigszins.

Ik zal je zeggen

wat we doen. De man die kwam vertellen dat ik dood was, is Pylades, mijn vriend, de zoon van koning Strofios van Fokis. Aigisthos is er niet. Dat is ons geluk. Ga naar binnen. Fluister in haar oor dat er een bode is van Apollo's Hooggerechtshof

wijst op zichzelf, hij is de bode

met een uitspraak in een zaak

die haar zeer zal interesseren. Jij weet niet wat voor zaak dat is: het Strafhof is geheim. De bode kan ook niet naar binnen komen: de uitspraak in zo'n zaak wordt enkel meegedeeld aan de betrok- kene. Geen ander mag daarbij aanwezig zijn.

Wat ik haar ga zeggen, kan ik je nog niet vertellen.

Elektra gaat naar binnen. Orestes blijft op haar wachten.

orestes

Apollo, god, ziet u
bij uw zonnelicht
dat ik doe wat u
mij zei? Wees mij nu
genadig, geef mij kracht
en wijsheid om mijn moeder
zo ver te brengen dat zij
het oordeel accepteert
wat over haar door u
geveld is en zich neerlegt
bij het leven, dat haar
door mij wordt opgelegd.
Zodat haar goddeloosheid
wordt gestraft, maar de
moord- en bloedwraakketen
voorgoed doorbroken wordt
en mijn vaders ziel
eindelijk rust zal vinden.

Derde scène

klytaimnestra *op*

Welkom. Mijn dochter zei me dat u een gezant bent van Apollo's Hooggerechtshof. En u bent?

orestes

Ik ben Onbekend. Zo luidt de naam van elke bode van dit Hof. Ik moet u vragen: bent u Klytaimnestra, regerend koningin van Argos?

klytaimnestra

Dat ben ik, ja.

orestes

Uw dochter zei me dat uw man, Aigisthos, hier niet is nu. Bent u officieel met hem getrouwd? Zo ja, dan mag ik, wat ik hém moet meedelen ook aan u berichten.

klytaimnestra

Ja, wij zijn getrouwd.

Wij weten van geen zaak die tegen ons is aangespannen.

orestes

Ik kan u geruststellen, die is er niet. Het betreft een vraag, die voorgelegd is aan het Hof door uw zoon Orestes. Die is dood, dat weet ik, hij is verongelukt in Delfi, de standplaats van het Hof. Maar de uitspraak is gedaan en die blijft gelden. De vraag was of u beiden, Klytaimnestra en Aigisthos, schuldig aan de dood van Agamemnon bent, Orestes' vader, en of hij, Orestes dus, het recht heeft om de straf die daarop staat ook te voltrekken.

Het antwoord op die vraag was: ja, u bent schuldig, en ja, Orestes heeft dat recht.

klytaimnestra

barst in triomfantelijk lachen uit En die is dood!
begint te dansen

orestes

Omdat Orestes niet meer leeft, is het Hof opnieuw bijeen gekomen, en het heeft besloten, dat u per direct ontheven bent van uw koninklijke functies, en dat het u sommeert om met mij mee te gaan naar Delfi om te horen tot welke straf voor u het Hof besloten heeft.

klytaimnestra

Je denkt toch niet dat ik dat doe. In deze zaken is het hof wel heel partijdig. De godin die Agamemnon dwong mijn dochtertje te offeren, was Artemis, de jachtgodin, en... Apollo's tweelingzus! En nu Orestes dood is, heeft het Strafhof niets meer te vertellen.
danst weer, zingt schreeuwend

orestes

luid Maar Orestes is niet dood! Orestes leeft!

klytaimnestra

danst nog steeds
O ja? En waar is die dan?

orestes

luid Hier! Ik ben Orestes!

Klytaimnestra stopt met dansen. Lacht triomfantelijk. Elektra en Pylades laten zich vanaf een afstand zien.

orestes

Hier is Agamemnons zegelring. *toont die* En hier heb ik de uitspraak van het Hof dat u beiden schuldig bent aan Agamemnons dood – *toont die* en hier de uitspraak, dat ik de strafmaat mag bepalen en dat ik bevoegd ben om dat vonnis te voltrekken. *toont die*

klytaimnestra

Jochie toch. Wat heb jij alles keurig voor elkaar! Knap en goedgebouwd en kampioen in tal van sporten! Maar een lafbek die niet durft te vechten voor zijn troon. Ik had gedacht dat jij wel met een grote legermacht naar Argos op zou trekken. Maar nee, jij slimmerik, verzon een list. Geweldig.

orestes

Het was Apollo die me dat beval. Die wilde niet dat ik uw slachtpartij met een bloedbad zou beantwoorden.

klytaimnestra

Nee, een bloedbád wordt het niet. Als straks Aigisthos komt, maakt hij korte metten met je. En met je zus Elektra.

orestes

U hebt maar weinig tijd. Dus luister naar de straf die ik bepaald heb. Hoewel ik het recht heb om u van het leven te beroven, wil ik dat niet doen. Er moet een einde komen aan het moord met moord vergelden in het geslacht van Tantalos en Atreus. Ik veroordeel u – en uw man Aigisthos – tot huisarrest, maar levenslang. In een tweetal kamers hier in dit paleis zult u tot uw dood verblijven. Het zal u aan niets ontbreken,

maar niemand zal u ooit bezoeken. U bent veroordeeld tot elkaar. Houdt u zich daar niet aan en weet u te vluchten, dan verklaart het Hof u vogelvrij en zult u beiden eerloos sterven, waarna u op een onbekende plek begraven wordt.

klytaimnestra krijgt de slappe lach

Ach jongetje, onnozelaar. Heb je dat zelf bedacht? Natuurlijk niet, dat heb je van je zus. Wij hadden net besloten dat we haar, als ze haar bek niet hield, in een onderaardse kerker zouden opsluiten. Snap je niet dat je geen schijn van kans hebt? Ik heb Aigisthos laten weten dat je dood bent en die is nu met zijn lijfwacht, juichend, dansend, zingend hierheen onderweg en die zal met jou doen wat wij destijds hebben verzuimd: je de keel doorsnijden en je mooie lichaam voor de honden werpen, zodat er niets meer van je overblijft dan stront. Jij zoontje van een laffe kindermoordenaar, die er tien jaar over deed om Troje te veroveren, een stad maar half zo groot en machtig als onze stad Mycene. Dan hoeven we alleen nog met je zuster af te rekenen, het weerzinwekkendst wezen dat er leeft. Ik zeg je nu wat wij met haar gaan doen: in een onderaardse kerker stoppen. Ze zal de kans niet krijgen zich van kant te maken. Ik zal haar elke dag persoonlijk pijnigen. En als dat me verveelt, laat ik een rotsblok op haar gooien, waarop ik dansen zal tot al haar bloed met al haar gif uit haar geperst is en er enkel kledder van haar overblijft die ik persoonlijk de rivier in spoelen zal.

Ze lacht weer, hard. Orestes haalt een dolk of een kort zwaard tevoorschijn en steekt daarmee, tot haar verbazing, Klytaimnestra dood. Elektra en Pylades komen naderbij.

pylades

Aigisthos komt eraan. *tegen Orestes* Jij gaat naar haar slaapkamer. Ik ontvang Aigisthos bij de achterpoort en zeg tegen hem dat Klytaimnestra hem in haar slaapkamer verwacht. *tegen Orestes* Ga, snel!
tegen Elektra Blijf hier. Waak bij haar lichaam.

Pylades en Orestes stuiven weg, de paleispoort door. Elektra legt een doek of sjaal over Klytaimnestra's lichaam. Je hoort Aigisthos en zijn mannen brullend en juichend het paleis in komen. Het geluid sterft weg, doordat Pylades hen tot staan gebracht heeft en er klinkt gejoel nadat hij gezegd heeft waar Aigisthos wordt verwacht. Het gejoel sterft weg. Een kreet. Niet lang daarna komen beide mannen weer naar buiten. Orestes als laatste.

lange, pijnlijke pauze

epiloog

orestes

Ik heb het toch gedaan. Ik had het recht daartoe. Maar het had niet moeten. *lange pauze*
De troon die op mij wacht zal ik niet bestijgen. Ik eis mijn erfdeel op, eigen me een nieuwe naam toe en een nieuwe stamboom, en zal een leger vormen waarmee ik iedereen zal helpen die mijn hulp gebruiken kan én die hulp verdient. *tegen Elektra* En ik raad jou aan om ook je erfdeel op te eisen, ook een nieuwe naam te kiezen en een nieuwe stamboom en ergens anders heen te gaan. Gun de troon van Argos aan je zus Chrysothemis. Ik wens je toe te trouwen; kinderen te krijgen; stil, gelukkig, wijs en oud te worden; in alle rust te sterven.

lange pauze

elektra

Lieve broer, jouw wijze raad volg ik niet op.
Ik heb zó veel jaar een honds bestaan gehad,
ik ga nu niet in ballingschap, vrijwillig, een hard,
onzeker leven tegemoet. Ik eis de troon op
die jij niet bestijgt, als het volk van Argos
en de burgers van Mycene mij die gunnen.
Eventjes wil ik genieten van het leven,
dan dit land besturen, samen met mijn zus
Chrysothemis. En ik wil trouwen, ja, en kind'ren
krijgen. En als het nodig is, een beroep
op jou doen, om dit land en deze stad van vreemde
overheersers vrij te houden, zodat we kunnen
groeien, bloeien, in voorspoed en in vrede leven.

orestes

Ik kan niet blijven. Ik ga. Ik weet nog niet waarheen.

pylades

Ga maar met mij mee. In Fokis is het leven goed, niet?

elektra

En voor dat dode tweetal delf ik een naamloos graf.

Elektra omarmt Orestes. Alle drie af.

Deze versie van het Elektraverhaal werd geschreven op verzoek van Eva Lemaire van het toneelgezelschap Mooi Weer & Zo in Rotterdam en zal – Corona volente – in het eigen theater van dit gezelschap in première gaan op 3 maart 2022.

klytaimnestra	Edouard Kain
elektra	Julia Diepstraten
orestes	Jurriaan van Seters
pylades	Claire Hordijk
chrysothemis	Claire Hordijk
Regie	Eva Lemaire
Dramaturgie	Alexander Schreuder
Kostuums	Marian Hoefnagels
Toneelbeeld	David van der Wees

www.mooiweerenzo.nl

Tom Blokdijk (1939) is dramaturg geweest bij Theatergroep Hollandia van Johan Simons en Paul Koek, De Salon van Annemarie Prins en het RO Theater van Franz Marijnen. Verder leidde hij de Acteursopleiding van de Theaterschool Amsterdam van 1974 tot 1981, en was hij eindredacteur, en later redacteur, van het vaktijdschrift Toneel Teatraal. In 2007 verscheen een selectie uit zijn artikelen in *BlokboekBlokschijf, Tom Blokdijk over theater 1970 – nu*. Naast een twintigtal vertalingen maakte hij meer dan veertig bewerkingen voor het toneel.

tomblokdijkrechten@kpnmail.nl

Sofokles (Kolonos 496 v. Chr. – Athene 406 v. Chr.)

Was één van de drie grote Griekse tragediedichters, naast Euripides en Aischylos. Hij schreef meer dan honderd stukken, waarvan er slechts zeven volledig bewaard zijn gebleven. Hij behoorde in Athene tot de hogere kringen en bekleedde een aantal bestuurlijke, politieke, religieuze en militaire functies, al was hij volgens de staatsman Perikles een slecht generaal. Hij was de eerste tragediedichter die zelf niet meer meespeelde in zijn stukken. Hij breidde het aantal acteurs uit naar drie en het koor tot vijftien, maar verminderde de interactie tussen koor en acteurs ten gunste van die tussen de personages. Niet de goden, maar de mensen staan centraal in zijn werk. In zijn stukken wisselde hij vaak van versmaat: de vaste opeenvolging van beklemtoonde en onbeklemtoonde lettergrepen.

Toneelwerk

Aias – ± 450-447 v.Chr.

Antigone – ± 442-441 v. Chr.

Vrouwen van Trachis – 440 v. Chr.

Koning Oidipous – tussen 430 en 420

Elektra – 409 v. Chr.

Philoktetes – 409 v. Chr.

Oidipous in Kolonos – 406 v. Chr.